

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Lib. I. cap. 3. & seqq. de Gratia habituali

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

ducuntur, perpendant ulterius eruditi, annon opposita sint iis, quæ ex pluribus ejusdem scriptis contra hanc *medietatem* in Controversia de *Purgatorio* sunt vindicata; ut non dicam, melius omnino non esse, quam vivere in æternum extra statum visionis beatificæ, quod per simile vel exemplum Absalomî à facie Patris remoti, utut in gratiam recepti potest illustrari, quia de cætero, quâ libertate dicti scriptores gaudent in recedendo ab autoritate Augustini, Evangelicos etiam gaudere in dubium vocari non debet.

Tertia Controversia generalis.

De

REPARATIONE GRATIÆ,

& prima principalis,

De

GRATIA ET LIBERO ARBITRIO, LIBRI PRIMI

CAPUT TERTIUM & seqq.

De *Questione*

An Gratia gratum faciens sit qualitas per modum habitus in homine permanens?

Bellarminus adfirmat, & quidem ex sententia communi Theologorum, de *Lombardo* monens, quod etsi charitatem non aliquem habitum, sed ipsum Spiritum S. esse videatur, docere tamen cum *S. Augustino*, Spiritum S. non solum eos in habitare, qui actu eum cognoscunt & diligunt, sed parvulos etiam baptizatos, qui eum actu neque cognoscunt neque diligunt, ex quo putat sequi, ut crediderit, *Spiritum S. per habitum aliquem habitare in parvulis.* Hoc ut demonstret, inter cætera scripturæ loco provocat ad per Christi verba, dicentis, *Aqua, quam ego dabo, fiet fons aquæ salientis in vitam æternam.* Addit, fons iste Spiritus Sanctus est per gratiam inhabitans, sive gratia Spiritu S. inhabitante diffusa, quod colligi putat tum ex loca parallelo, tum ex Patribus, nominatim *Cyrillo, Theophylacto, Hieronymo, Basilio, Ambrosio, Chrysostomo*, à quibus *Augustinum* & alios interpretes non dissentire scribit. Præter id sequentem quoque adducit Augustini locum: *Ille, in quo omnes vivificabuntur, præterquam, quod se ad iustitiam præbet imitantibus exemplum, dat etiam sui spiritus occultissimam gratiam, quam latenter etiam infundit & parvulis.* Subjungit Bellarminus illustrationis ergo, *Hic sanè negari non potest, quin S. Augustinus de gratia habituali loquatur, quæ & occultissima est, & cujus solius capaces sunt animi parvulorū.* Subjungit, eundem Doctorem sanctum dicere, *parvulos per Baptismū converti ad Deum, cum ante ea essent aversi;* quod existimat intelligi non posse, nisi de *Conversione habituali per infusum habitum* charitatis. Et quia pro sententia Evangelicorum non nescivit Bellarminus aliqua militare Augustini testimonia, ideo ad ea respondere conatus est pro viribus. Duas autem ex eo produxit objectiones, quarum priorem desumptam esse dixit ex illis Augustini verbis, quibus ita loquatur de gratia, ut videatur velle, *eam non esse habitum, quo nos utamur, sed ipsum potius Spiritum S. qui nos regat & moveat,* comparando liberum nostrum arbitrium jumento, & DEI gratiam fessori, à quo jumentum gubernetur & regatur; & scribendo, *in operibus gratia voluntatem nostram esse comitem, non ducem, pedissequam, non præviam.* Respondet Bellarminus, *S. Augustinum loqui de gratia simul creatâ & increatâ, id est, de DEO, qui per dona sua creata sedet in nobis, & variis modis nos ducit, regit, moderatur & gubernat, non secus ac fessor jumentum, quod existimat Apostolum illis admonuisse verbis, Qui Spiritu DEI aguntur, hi sunt filii DEI.* Addit, Hinc autem non tolluntur habitus creati & infusi, sed potius adferuntur &

Joh. 4.

1. de præca-
mer. &
tem. c. 9.

ibid. c. 34.

1.3. Hypog.
Epist. 100.

Rom. 8.

con-

Ephes. 3.
Rom. 5.
1. Epist. 4.

confirmantur; nam DEUS per habitus illos habitat in nobis, quod de Fide testatur Apostolus, cum ait, *Christum habitare per fidem in cordibus*. Et de charitate, *charitas DEI diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis*. Et S. Johannes, *Qui manet in charitate, manet in DEO, & DEUS in eo*. Ipse etiam Sanctus Augustinus in Epist. 106. citata dicit, *Gratiam in nobis augeri & perfici, id quod nisi de gratia creata intelligi nequit, scribens, gratia meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici, comitante, non ducente, pedissequa, non pravia voluntate*. Subdit Bellarminus, & quamvis habitibus, qui sunt in nobis, utamur cum volumus, tamen indigemus præterea divinâ cooperatione, directione, protectione, læpius etiam novâ inspiratione, novoque impulsu. Et ideo recte Sanctus Augustinus dicit, *in operibus gratia voluntatem nostram potius comitem, quam ducem, & pedissequam magis esse, quam præviam*. Posteriorem Bellarminus objectionem desumi scribit ex Augustini verbis, quibus dicere videtur, Pelagianorum fuisse sententiam, necessariam esse gratiam habitalem, per quam evehantur homines ad statum filiorum DEI, sic loquendo:

1.1. de pecc.
mer. &
rem. c. 18.

Illi, Pelagiani videlicet, monent & aliquid consideratione ac discussione dignum videntur adferre, qui dicunt, parvulos recenti vitâ editos visceribus Matrum non propter remittendum peccatum percipere Baptismum, sed ut spirituales procreationem non habentes, creentur in Christo ipsius regni Cælorum participes, sicut eo modo filii & heredes DEI, coheredes autem Christi. Addit Bellarminus, hanc Pelagianorum sententiam referre Augustinum alibi etiam, & refellere, dicendo, *nullam esse causam, cur infantes excludantur à regno DEI, si nullum habeant peccatum, quamvis non regenerentur in Christo*. Bellarminus respondet, nusquam ab Augustino reprehendi Pelagianos, quod regenerationem & adoptionem filiorum DEI parvulis necessariam esse dicerent ad regnum Cælorum obtinendum, sed quod negarent, necessariam esse etiam ad peccatum originale purgandum. Pelagiani siquidem, *ita pergit respondere Bellarminus*, tum in parvulis, tum in adultis gratiæ necessitatem aliquam non negabant, sed non integrè & perfectè, ut oportebat, veritatem confitebantur. Agnoscebant in parvulis gratiam adoptionis, gratiam remissionis peccati originalis non agnoscebant. Fatebantur adultis necessariam esse gratiam remissionis peccatorum, gratiam, quæ naturam sanaret & in bonis operibus faciendis peccatisque vitandis juvaret, minimè fatebantur. Quod autem Augustinus non reprehendat Pelagianos, quod attinet necessitatem Baptismi in parvulis propter regnum Cælorum, perspicuum est ex sequentibus verbis: *Non ad regnum DEI natos, nisi persundantur id est, baptizentur, admittitis, atque ita persundi multò melius iudicatis, quam nasci*. Ibidem, *Enumeras, quæ fides verâ non dubitet Christiana, in quibus ea commemoras,*

1. 6. in Jul.
c. 4.

quæ omnia panè predicamus & nos. Et alibi, *Si parvulos negatis atrahere, quod in Baptismo remittitur originale peccatum, tamen in illo regenerationis Lavoacro adoptari ex filiis hominum in filios DEI non negatis*. Addit Bellarminus, non igitur hanc adoptionem & naturæ humanæ exaltationem per Christum in sententia Pelagianorum reprehendit Augustinus.

1. cit.

1.2. contra
duas Epist.
Pelag. c. 6.

*Nunc sequitur obiectio nova vel potius repetita ex Augustino: Quid igitur sibi vult, inquis, cum putat absurdum, si parvuli non baptizati excludantur à regno, si juxta Pelagianorum sententiam nullum habeant originale peccatum? Respondet Bellarminus, non iudicari absurdum ab Augustino, si parvuli non adoptati in filios DEI, quamvis omni peccato carentes, excludantur à regno; sed si non adoptentur, cum nullâ suâ culpâ meruerint excludi ab adoptione, & per hoc à regno, præsertim cum alii permulti sine ullis suis meritis gratiam adoptionis & participationem regni cælestis adquirent. Nunc enim cum quaeritur, cur ex parvulis alios DEUS per Baptismum ad regnum Cælorum adducat, alios sine Baptismo mori & à regno excludi permittat: respondere solemus, ut in illis misericordiam, in istis Justitiam suam demonstrat. At si nulla sint peccata, mirum profectò erit, si DEUS infantes aliquos innocentes atque ad imaginem suam creatos nolit in regno suo, atque ut eos ibi non habeat, sine Baptismo interire sinat, cum alios item infantes & similiter innocentes per Baptismum adoptet in filios, & in regnum suum perducatur, non sine aliorum dolore, qui excluduntur. Hanc esse, ita pergit Bellarminus, beati Augustini sententiam, ex verbis eis perspicuum est, respondens enim ad Juliani verba, qui dixerat, DEUM infantibus nihil boni vel mali merentibus gratiam regenerationis tribuisse, si loquitur: *Quid eum offenderunt, quos pariter**

1. 6. in Jul.
c. 4.

pariter

pariter innocentes, mundos a se ad imaginem suam creatos innumerabiles ab isto munere (regenerationis videlicet) alienat, nec eorum voluntatem praevenit huius ineffabilis beneficii largitate, separans tot imagines suas a regno suo? Si hoc eis non erit malum, non ergo amabunt regnum DEI tot innocentes imagines DEI, si autem amabunt, & tantum amabunt, quantum innocentes amare debent regnum eius, a quo ad ipsos imaginem creantur, nihilne mali de hac ipsa separatione patientur? Postremo, ubi libet sint, quomodo libet sint, sub DEO iudice, qui nec fati opremitur, nec personarum acceptione corrumpitur, in illius regni felicitate non erunt, ubi erunt, qui pariter nihil boni mali meruerunt, sed si nihil meruissent mali, nunquam privarentur in communi causa tanti boni communione.

Hæc Bellarminus ex Augustino, de quibus ante-quam, quid sentiendum sit, dicatur, præmitti debet necessario brevis quædam censura illarum gratia Divisionum, quas in antecedenti capite Bellarminus exhibet, quatenus videlicet autoritas Augustini desiderat vindicias, hic ex instituto non omnino negligendas; de cæteris enim ad hunc scopum non pertinentibus ab aliis actum est sufficienter. Prætermisissis igitur tribus prioribus partitionibus gratia, ad quarum explicationem nullo Bellarminus est usus Augustini testimonio, placet huc excerpere, quæ circa tres posteriores ex Augustini sententia Hülsemannus noster, de hæc Controversiâ enucleatissimè tractatâ, si quis, meritis in prima Disputatione de *Auxiliis Gratia*, contra Bellarminum & alios plures entia præter necessitatem multiplicantes notavit observatu dignissima, in sequentem redigenda epitomen. Postquam verò in genere monuit, quod ipsas gratia species attinget, quamvis parum inter sit, quo nomine adpellatur quæque, dummodo effectus formalis ejus a reliquis distinguatur, & Augustinus ipse uni gratia actui varias tribuat adpellationes, adeo ut pro singulis speciebus propria quarti modi nomina ejus scriptis desumantur non possint, quia tamen & Papiſtæ & Calviniani ejus autoritate abutantur in partitione gratia, expedire ut inquiratur, num ejus mentem sint adsecuti; ad eam in specie se confert, quæ Bellarminus Auxilium speciale partitur in gratiam excitantem & adjuvantem, vel quod in sequentibus eodem putat recidere, in gratiam prævenientem & subsequentem; excitantem scribens consistere in illustrationibus atque inspirantibus, adjuvantem in cooperatione divina, tam ut eligamus, quam ut faciamus, quod DEUS inspiravit. At præter id, quod ostendit, ipsummet Bellarminum hic & alibi duas has gratia species confundere, & ad ejus exemplum alios quoque, videlicet *Beccanum, Valentiam, Molinam, Tannarum &c.* omnem gratiam excitantem vocare etiam adjuvantem, *Svarexium* autem conari pluribus evincere, gratiam excitantem, prævenientem & operantem esse eandem cum adjuvante, concomitantem verò, subsequentem & cooperantem esse eandem cum excitante, adeoque nihil differre; ex Augustini sententia non dici, nos ad eligendum adjuvari, quasi eligere ex nobismet ipsis possimus, utpotè qui gratia adjuvanti & cooperanti, post initium conversionis factum, demùm concedat locum, reprehendens Pelagium, qui adjuvarinos dicat in omni bono opere, quasi initium a nobismet ipsis fecerimus, verbis sequentibus: *Cur non dixisti, voluntatem hominis excitari ad bonum opus? sed dicitis, in bono opere à gratia semper adjuvari: tanquam per se, sua voluntate, nullâ DEI gratia opus bonum aggressus in ipso primùm opere divinitus adjuvetur.* Et de gratia cooperante: *Vt velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur.* Addit Hülsemannus, simul hinc liquet, quam congruè Augustino loquantur Papiſtæ, quando omnem gratiam divinam, tam primam, quam succedentem vocant *auxilium*, eaque voce omnes omnino species gratia concludi ajunt; contra mentem Augustini, qui excitantem & adjuvantem gratiam opponit, dum Papiſtæ ἀδρυζέλον inde conflant, quasi qui excitatur à morte peccati, juyetur tantùm ad resurgendum, & non tam excitetur ad velle resurgere, quam ad resurrectionis complementum. Idem absurdum, inquit porrò Hülsemannus, incurrit Bellarminus, quando gratiam prævenientem vocat *Auxilium*. Quatenus enim quis prævenitur, non adjuvatur, jam antè agit. Sed malunt Jesuitæ omnes gratia species auxilium vocare, ut ostendant, vires & potentiam nostram suscitari tantùm, excitari tantùm, augeri tantùm, nullas indi; quæ in re Apostolum pariter & Augustinum habent adversarios. Apostolus excitantem eam vocat gratiam, quæ à mortuis nos suscitatur. Quis verò defunctiorem semet adjuvat, ut à mortuis suscitetur: Augustinus excitantem & adjuvantem gratiam distinguit in hoc, quod illa in nobis sine nobis, hæc nobiscum operetur.

vid. ID.
Mein. An-
throp. S.
Dec. II. ab
init.

Cap. II §.
18. & seqq.

I. I. contra
das Epist.
Pelag. c. 19.
de Grat. &
lib. Arb.
cap. 17.

Eph. 2. & 5.

I. cit.

Ad

Ad quintam gratiæ partitionem, quæ est inter sufficientem & efficacem, observat *Hülsemannus*, nulla Bellarminum & complices ex Augustino producere, documenta *Addit hanc notationem*, Meminit quidem alicubi Augustinus gratiæ insufficientis, sed eam non dicit inefficacem, quomodo Bellarminus opponit efficacem sufficienti. Eius verba sunt: *In quibusdam tanta est fidei gratia, quanta non sufficit ad obtinendum regnum Cælorum, sicut in Cornelio fuit.* Ex quo manifestum est, subiungit *Hülsemannus* Augustinum non voluisse aliquam gratiæ speciem efficaci contradistinctam adferere, sed gratiam Cornelio datam ante plenam conversionem ad Christum ab aliqua efficacia describere, licet non tanta, quanta requiratur ad obtinendum regnum Cælorum. *Et post plura*, Cornelio gratia, quam habebat ex Augustini mente, non sufficebat ad plenam beatitudinem, quia sine intercedente gratia maiore salutem non poterat adsequi; sufficebat tamen ad progressionem & pleniorē de Christo informationem, & successivē ad gratiam maiorem consequendā. Ita & illa dicitur gratia sufficiens ad salutem, quæ eam non immediatē sed mediante aliā quādam gratiā potest acquirere. De hac gratia sic loquitur Augustinus: *In quibusdam est tanta fidei gratia, quanta non sufficit ad obtinendum regnum Cælorum, sicut in Catechumenis, sicut in Cornelio, antequam participatione Sacramentorum Ecclesiæ incorporaretur &c.* *Fiunt igitur in Conversione inchoationes conceptionibus similes. Non tamen concipi solium, sed etiam nasci oportet, ut ad vitam perveniat aternam. Nihil horum fit tamen sine gratia misericordie DEI &c.* Iterum post aliqua, Augustinus utitur nomine gratiæ efficaci, non ut hanc reliquis gratiæ speciebus quasi in efficacibus, vel sufficienti etiam contradistinguat, nec talem gratiam indigitat, quæ ex absolutā DEI determinatione ad solos spectet electos, eosque convertat modo naturalibus & corruptis eorum adfectibus singulariter congruo, ut Bellarminus commentatur. Statuit quidem Augustinus, *conferre DEVM aliquibus suam gratiam tantā efficaciam, ut certo & infallibiliter eos convertat, quam vocat altam atque secretam vocationem*, Et Apostolum Paulum *efficacissima vocatione conversum ait*; item, *esse quandam gratiam, quæ a nullo corde dano respuitur, sed ideo tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur.* Sed, quod solam hanc gratiam proprio nomine vocet efficacem, eamque sufficienti contradistinguat, nemo hactenus evicit. Ex locis verò allegatis adparet, Augustinum ita gratiam efficacem ab intentione DEI & effectu simul non quovis denominare, quia quæ gratia homini persuadet veritatem historiæ, efficacis etiam est, *sed ab effectu Conversionis realis*; nec enim simpliciter talis ab eventu dicitur, sed etiam quia DEUS intendit, præmissis & admissis ordine reliquorum gratiæ actuum, id est, post admissam prævenientem atque operatum gratiam, Conversionis complementum, actu addere, id est, vult præter incipientem & operantem gratiam, aliquam favoris etiam sui esse tantam, quæ Conversionem actu producat, quomodo vult iis, qui jam sunt conversi, perseverantem largiri gratiam, quod, non positus actibus illis præcedentibus, non vult. Non enim intendit gratiam ad perseverandum in conversione illi dare, qui se ad conversionem duci passus non fuit, vel quem ab æterno prævidit, non passum iri. Tandem, operantem & cooperantem gratiam, quam *Alvarez & Tannerus* atque alii eandem ajunt cum præveniente & subsequente, excitante & adjuvante, esse illius gratiæ efficaci & peremptoriæ species ab Augustino sic dictas, falsum est. Esto enim primo, quod Bellarminus ait, operantem gratiam esse primum actum voluntatis deliberatæ, cooperantem verò, quæ efficit actus sequentes, ut, velle Sacerdotem quærere &c. nunquid actus hi solis prædestinatis sunt proprii: annon & Simon Magus id fecit? Secundo, impossibile est, ut ex hypothese Bellarminianâ actus deliberatæ voluntatis fiat sine nobis cooperantibus. Quæ verò tantum inclinatur ad agendum, sive sit physica, sive moralis causa, ea non proximè producit actum, ideoque nec respectu hoc gratia operans dici potest, ut tenet idem Bellarminus. Tertio, Augustinus primam voluntatem tam deliberatam, quam indeliberatam, quæ vult conteri, vel credere, adferit excitari in nobis sine nobis, ut ex eius ipsi testimonio quæ Cardinalis pro se adduxit, quivis intelligit facile neque distinctionis inter causam moralem & physicam apud Augustinum adparet ullum vestigium. Ita autem scribit. *Aliter DEVS præstat, quod voluerimus, aliter quod velimus. Illud operatur in nobis sine nobis, hoc suum esse voluit & nostrum, suum vocando, nostrum sequendo.* Hactenus aut mentem Augustini de tribus posterioribus gratiæ partitionibus à Bellarmino post alios plures commendatis ex *Hülsemanno*, quæ ad sequentia etiam ab eodem Bellarmino in gratiam eorundem uberius adducta possunt sufficere in antecedentem.

1.1. ad sim-
pl. qu. 2.1. cit. qu. 21.
in medio.Epist. 107.
de grat. &
ib. arb. c. 5.

A. 8.

1.1. ad simpl-
qu. 2.

cessum. Nunc quod attinet *Gratiam gratum facientem*, sicut eam sensu Papæo acceptam, qualiter videlicet ipse Bellarminus præter alios describit, utpotè Fidei analogiæ contrariam admittere non possunt Evangelici; ita dum ex prædicamento relationis in prædicamentum qualitatatis eam transferunt Scholastici, & eorum exemplo Bellarminus, definiendo per infusum & permanentem habitum, ipse *Iansenius Iprensis* recentiorum, Tom. III. 2. cap. 2. sicut inter exorbitantias recentiorum, hanc gratiam habitualemente numerans inter eas, de quibus non malè monet, quod cum in finem ab iis proferantur, *ut sensa & pronuntiata sua tueantur, etsi nunquam vel per somnum à Pelagio Augustinoque disceptantibus fuerint cogitata.* Equidem quod in gratiam veritatis silentio tegi non debet, dudum est, quod *Mesnerus* noster de hac distinctione in gratiam habitualemente & actualemente observavit, *eam non omninò rejiciendam esse*; nec posse negari, renatos per quotidiana operum bonorum exercitia & continuatam carnis mortificationem habitualiter bonos fieri. Sin verò Bellarminus & cæteri recentiores à *Iansenio* indigitati per gratiam habitualemente intelligant gratiam justificantem, uti videtur omninò, vel putent, primo Conversionis tempore perfectos charitatis, spei & reliquarum virtutum Theologicarum habitus infundi, admitti hoc sensu distinctionem istam non posse. Nimirum, non simpliciter Evangelicos inficiari omnem gratiam habitualemente, cum renati non solum iuste operentur, sed etiam iusti sint, ad quod requiratur inhærens iustitiæ habitus, qui veris & constantibus renatis denegandus non sit, licet is duntaxat sit inchoatus, non consummatus, neque Justificationis nostræ actum impediatur. Addit *Gerhardus* itidem noster, in evolvensendo Controversiæ statu felicissimus, non venire hic in quæstionem, an in quibusdam scripturæ dictis vocabulum gratiæ usurpetur pro donis ex gratia datis, neque etiam, an renovatio per Spiritum S. sit beneficium Christi credentibus ex gratia donatum; quin nec an gratuita DEI misericordia credentes propter Christum recipientis in gratiam, & donum renovationis per Spiritum S. semper sint conjuncta, utpotè quæ omnia & singula ab Evangelicis non vocantur in dubium, sed quæ nã propria sit vocabuli gratiæ significatio in articulo Justificationis, & quando dicimur gratiæ justificari & salvari an illud renovationis beneficium vel solum, vel una cum ipsa renovatione & peccatorum remissione denotetur, item, an propter illud à Deo in gratiam recipiamur, vel quod eodem recidit, ac donum illud renovationis sit intelligendum, quando de gratia justificante agitur, quæ dum scriptores Papæi impertinentissimè confundunt, Doctores Evangelici è contrario ad S. Scripturæ ductum, præviis etiam Patribus orthodoxis, *Augustino* præmissis, accuratissimè docent distinguenda, tanquam prius nimirum & posterius, gratia justificatrice gratiam renovatricem antecedente & post se respectu ordinis trahente.

Quibus ritè observatis erit facile ad ea respondere, quæ Bellarminus pro gratia habituali gratum faciente ex *Augustino* adduxit. Etenim si de gratia renovatrice intelligantur, uti par est ea intelligi, Evangelicis non sunt opposita, utpotè quorum mens hic etiam est Augustiniana. Quia verò Bellarminus gratiæ justificatrici hic prælusisse videtur, de quâ in sequentibus agitur uberius, idè ostendendum venit, *Augustini* auctoritate eum hic, ut aliàs, abusus, & Doctorem sanctum contra mentem ad suas trahere partes conatum esse. Et quidem, quod attinet testimonium, cuius *Lombardus* facere mentionem scribit, juvat ipsa adscribere verba, ex Epistolâ ad *Dardanum* desumpta, ut quæ sententia augustissimi Patris fuerit, eò melius fiat manifestum. *Multum mirabilis res est, scribit quemadmodum quorundam nondum cognoscentium Deum sit inhabitator Deus, & quorundam cognoscentium non sit. Nec enim illi ad Templum Dei pertinent, qui cognoscentes Deum non sicut Deum glorificaverunt aut gratias egerunt, & ad Templum Dei pertinent parvuli Christi sacramentis sanctificati, Spiritu S. regenerati, qui certè regenerati per etatem nondum possunt cognoscere Deum, Undè, quem potuerunt illi nosse, nec habere, isti potuerunt habere antequam nosse. Beatissimi autem sunt, quibus hoc est Deum habere, quod nosse.* Hæc ex *Augustino* habet *Lombardus*, agens in tota hac distinctione de diversis aliquibus modis, quibus in creaturis dicatur esse Deus, adductis exempli loco parvulis per Sacramentum Baptismi regeneratis, quæ quâ ratione ad gratiam habitualemente pertineant, per quam à Deo primum sint in gratiam recepti, nemo quamvis oculatissimus perspicit. Utut enim expressi fiat mentio *sanctificationis*, nemo tamen nescit, quod infra uberius docebitur, gratiam sanctificatrice pertinerere potius ad renovationem, quàm ad ipsam justificationem, adeoque hæc ordine posteriori esse. Eadem est ratio verborum Christi à Bellarmino commendatorum *de fonte*

Hh h h

Salien-

salienti in vitam æternam, Barradio testimonium perhibente, ex sensu non solum Cypriani & Ambrosii, sed etiam Augustini, Baptisimum per hanc aquam designari. Ubi, etiam si concedatur, quod jam ante insinuat, dari parvulis in Baptismo gratiam certo respectu habitualem, non tamen esse eam præcisè justificam sequitur, de qua hic est sermo. Neque dum fons hic scaturire dicitur in vitam æternam, de ejus acquisitione per gratiam hanc meritoria debet intelligi necessariò, sed superest, ut Christus de termino, ad quem ducit hic fons, & quem homo regeneratus in viã adhuc constitutus pro ultimo fine atque scopo habet, cum omni conatu adpetens, locutus dicatur. Quid verò hæc iterum ad gratiam habitualem justificam? Pari ferè modo responderi etiam potest atque debet ad verba, quæ ex opere de peccatorum meritis & remissione Bellarminus adduxit, præterquam quod ex antecedentibus proximè verbis ipse Doctor sanctus aliud responsum præbet, in gratiam lectoris hic non prætermittendum. Ita autem ibi: *Christum imitantur sancti ejus ad sequendam iustitiam. Vnde Apostolus dixit, Imitatores mei estote, sicut ego Christi. Sed præter hanc imitationem gratiæ ejus, illuminationem iustificationemque nostram intrinsecus etiam, operatur illo opere, de quo idem Prædicator ejus* *ibid. c. 3.* *dicit, neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Hæc enim gratia baptizatos quoque parvulos suo inserit corpori, per certè nondum valent imitari aliquem. Sicut ergo ille, in quo omnes vivificabuntur &c.* Vides lector optime, distinguere Patrem augustissimum satis apertè per retrocessionem inter gratiam justificationis, illuminationis, imitationis, per quam intellexit ipsam renovationem, & illam accedentem gratiam auxiliatricem, quam parvulis etiam baptizatis largiri Deum scribit, & per quam quibusvis jam justificatis, sufficienter illuminatis, & in renovationis via constitutis gratiæ singulariter accedentis auxilium præbet, ne & in munere Ecclesiastico, & in statu christianissimi virtutumque studio, quod ad ipsam Christi imitationem referri debet, frustra plantent, rigent, currant, pugnent, laborent, sed Scopum sibi præfixum finemque ultimum gratiæ incremento cœlitus accedente tandem impetrent & adsequantur. Ubi fateor, me non satis capere quod dum Bellarminus ex laudatis à se verbis Augustini patere putat, sermonem esse de gratia habituali, addit, *hujus solius capaces esse animos parvulorum*, quia, particula hæc exclusiva *solius* vix cum Augustini sententia videtur convenire. Quomodo enim accedet auxilium gratiæ, ubi non præcesserit gratia justificans, illuminans & ad Christi imitationem renovans? Ut enim hæc renovatio sua habeat incrementa, eaque quotidiana, opus semper est ulteriori gratia & cœlesti benedictione, sine qua justificati etiam, illuminati, renovati nihil perfectè boni possunt efficere. Et quamvis iidem parvuli, quod Bellarminus porrò ex eodem opere Augustini objicit, dicantur *per Baptisimum converti ad DEUM, qui ante eum erant à DEO aversi*, nondum sequitur tamen, fieri id per habitum infusum vel Conversione habituali, cum & actualis hic locum habeat conversio; actualis inquam, respectu præsertim convertentis DEI, homini convertendo eam largientis gratiam, non ut se propriis viribus convertat, sed viribus gratosè concessis & collatis patiat & sinat converti, neque liberi (potius, servi) ad malum arbitrii usu aut abusu gratiæ DEI sufficienter & efficaciter, non tamen irresistibiliter agentis & operantis obstitat & contranitur. Ut autem hoc & antecedens responsum non ad infantes parvulos, sed adultos pertinere videatur, ut potè inter quos respectu hujus non parvum videtur esse discrimen; constat tamen, unam eandemque esse DEI & parvulos infantes & adultos convertentis gratiam, etsi quoad modos & gradus diversam, quod discrimen observari itidem est necessum, ubi aliter de conversione non renatorum quam renatorum, aliter etiam derenatorum in fide stantium continuatà, quam lapsorum iteratà, quin & aliter, prout latiori significatu ipsam quoque Justificationem, quæ hic ante omnia attenditur, & quæ eam insequantur, comprehendit & includit, quam prout sensu strictiori eidem contradistinguitur, ac ordinis ratione eam antecedit, aliter itidem, ubi DEUS ordinario conversionis modo, quam ubi extraordinario pro summa suæ voluntatis libertate cum hominibus agit, quæ videlicet omnino ab unâ eademque gratia DEI ceu fonte perrenisfluo veniunt, quamvis in diversos derivatà & divisâ parvulos, ut non opus sit aliam infantibus, quam adultis in negotio & opere conversionis gratiam adscribere, quæ in se una est, non diversa, merum & solum convertentis favorem itque immeritum & indebitum favorem convertendis exhibens, cum illis gratiæ donis non unis, sed variis & multiplicibus, quæ post ipsam conversionem in homine converso & hæc DEI gratia non abutente, sed per debitum quoti-

diana

dianæ renovationis studium & sollicitum in stadio christianismi progressum, ex eodem fonte gratiosissimo tanquã uberimo copia cornu largiter accedunt & ad crescunt. Atque sic etiam non erit difficile iis obviam ire, quæ Bellarminus ad *Augustini*, & quæ vulgò sub eius nomine leguntur, testimonia contra habitum gratia convertentis & iustificantis clara satis & aperta reposuit, invitã ut plurimum pennã, sibi met ipsi iterum non semel contradicens & scribens, in manifestum Evangelicæ veritatis patrocinium. Et quidem quod prius attinet ad locum ex *Hypognosticis* responsum, dum dicit, *Augustinum*, cui hoc opus, etsi non sine contradictione, adscribitur, loqui de gratia simul *creatã & increatã*, præterquam, quod gratia DEI hominem convertens & iustificans, quæ hic in quæstionem venit, & quam præsens locus respicit, minus pertinentet & idoneè dicitur *creata*, ut potè quod Epitheton nullo planè sensu absque absurditatis evitacione potest obtinere; videri insuper, etiam possèt dubium, quomodo debeat illud intelligi, an videlicet *Augustinus* loquatur de gratia, quæ simul sit & *creata & increata*, quod novum & in Theologia est inauditum, vel loquatur simul & de gratia creatã & de gratia increata, nisi in subsequente statim uberiori explicatione Bellarminus posteriorem hunc sensum videretur præ priori eligere, intelligens Deum quasi gratiam increatam, qui per dona sua, quasi gratiam creatam fedeat in nobis, rectius DEUM nominaturus fontem omnis gratia & donorum, vel Patrem luminum, unde radii amoris actualiter ad nos veniunt, cordaque nostra illuminant, ita ut iuxta Pauli & Johannis doctrinam verè Evangelicam DEUS in nobis habitare, & nos vicissim in DEO esse, in DEO vivere dicatur verè & orthodoxè, nullã tamen illatione vel consequentia ad ipsam Conversionis & Iustificationis gratiam, quæ hic ipfius Controversiã inter nos & Papæos statum ingreditur. Nam de cætero, quæ in posteriori Responso Bellarminus addit de *habitibus creatis & infusis*, per quos DEUS dicitur habitare in nobis, id est, jam regentis conversis & iustificatis, gratia item DEI *cooperatrice, directrice & protectrice*, Evangelicis non contrariantur, ut ex antedictis constat, modò ne alio intelligantur sensu, quam scribantur. Quoad alteram ex *Augustino* objectionem contra gratiam Iustificationis habitualem & infusam, ad quem modum in antecedente de infantibus non baptizatis quæstione Bellarminus iure voluit videri usus argumentis *Augustini* contra Pelagianos tum disputantis, quorum sententia tamen ab Evangelicorum distat quam plurimum; ita eodem iure possunt Evangelici ejusdem sancti Paris rationibus contra infusum gratia iustificantis habitum militare, quas olim contra eosdem Pelagianos produxit in aciem, etsi Doctores Papæi, qui eandem cum Pelagianis defendunt, aliquã ratione videri velint ab iisdem dissentire, de quo uberius aliquid monendi dabitur occasio non semel in sequentibus. Quæ ad novam vel repetitam ex *Augustino* objectionem habet Bellarminus, quia ad eandem de statu parvulorum sine Baptismo decedentium pertinent Controversiam, de quã in antecedentibus est actum sufficienter, nullam desiderant uberius examen; hoc tantum notato in antecessum, debitam mereri censuram verba Bellarmini, quæ ex *Augustini* mente videri vult scripsisse sequentia: *Cum queritur, cur ex parvulis alios DEVS per Baptismum adducat ad regnum Cælorum, alios sine Baptismo mori & à regno excludi permittat? Respondere solemus, ut in illis Misericordiam, in illis Iustitiam suam demonstret*, utpote quæ Iustitiam DEI in verbo revelatam non parum lædere videntur, ut occasione inferius subministrandã docebitur uberius.

CAPUT SEXTUM & SEPTIMUM,

De

QVÆSTIONE,

*An Gratia gratum faciens distinguatur reipsã ab habitu
charitatis?*

EQuidem Bellarminus hic quoque, ut ante & posthac sæpius, ad imitationem Scholasticorum, & ut eò majori securitate ac sine omni periculo de quæstionibus Theologicis possit discurrere, hanc Controversiam ad fidem Catholicam pertinere nõ putat, adeoq; inter ipsos Doctores Romano-Catholicos salvã fide de eã disputari solere; quasi

Hhhh a

nimi-